

Жасөспірімдер арасындағы буллинг пен кибербуллинг

Кәмелетке толмағандар арасындағы буллинг мәселесі бүгінгі күні осы құбылыстың таралуына және оның физикалық және психикалық денсаулығына қауіптілігіне байланысты жұртшылықты көбірек алаңдатады.

Буллинг жағдайда өзін қорғай алмайтын адамға бағытталған бір адам немесе топ жүзеге асыратын физикалық немесе психологиялық зорлық-зомбылық ретінде анықталады. Бір адамға немесе адамдар тобына қатысты зорлық-зомбылық актілері бір реттік немесе ұзақ уақыт бойы қайталануы мүмкін.

Буллингтың белсенді түрлеріне өз кезегінде физикалық қорқыту (қасақана итеру, соққылар, соққылар, ұрып-соғу, басқа дене жарақаттарын салу, жыныстық сипаттағы әрекеттер және т.б.) және психологиялық қорқыту (ауызша қорлау, қорқыту, қудалау, қорқыту) жатады. Негізінен, бұл қорлайтын есім, ат қою, зиянды қауесеттердің таралуы, қорлайтын қимылдар, оқшаулау, бопсалау (ақша, тамақ, басқа заттар, бірдеңе ұрлауға мәжбүрлеу); білім беру ұйымы мен отбасы жағдайында қорқытуды анықтаудың негізгі әдісі-тәрбиешілер мен ата- аналардың кәмелетке толмағандардың мінез-құлқын бақылауы. Қазіргі уақытта психологиялық қорлаудың ең көп таралған түрлерінің бірі – **кибербуллинг** – заманауи коммуникациялық технологияларды (ұялы телефондар, интернет, басқа да электрондық құрылғылар) (қорлайтын, қауіп төндіретін суреттер мен фотосуреттерді жіберу, ат қою, қауесеттерді тарату және т.б.) қолдана отырып, интернет-қорлау немесе кибер-қорлау.

Кибербуллингті қалай тануға болады? Адамның қауіпсіздігіне қауіп төндіретін кез-келген қорлайтын, қорқытатын, қауіп төндіретін хабарлама, сондай-ақ жәбірленушінің келісімінсіз «Интернет» желісінде орналастырылған бейнелер, фотосуреттер кибербуллингке жатқызылуы мүмкін.

Кибербуллингтың алдын алу шаралары:

1. Жасөспірімдерде Қауіпсіз интернет ортасы туралы түсінік қалыптастыру.

2. Жасөспірімдермен компьютермен және басқа гаджеттермен жұмыс істеу ережелерін, уақыт шектеулерін талқылау, кіруге болатын және қажет интернет-ресурстарды анықтау.

3. Жасөспірімдердің мазмұны Қазақстан Республикасының заңнамасына қайшы келетін интернет-ресурстарға (порнографияны, зорлық-зомбылық пен қатыгездікке табынушылықты, суицидті, нашақорлықты, уытқұмарлықты, қоғамға жат мінез-құлықты, кісі өлтірудің, өлі денелердің, зорлық-зомбылықтың және т. б. сипаттамасы немесе бейнесі бар сайттарды насихаттайтын ақпарат) қол жеткізуін болдырмау (бұғаттау) қажет.

Жасөспірімдер ортасында буллинг пен кибербуллингтің алдын алуда ата-аналардың рөлі маңызды.

Егер кәмелетке толмаған бала буллинг және/немесе кибербуллингке тап болса, ата-аналарға мыналар ұсынылады:

1. Баламен жағымды эмоционалды байланыс орнатыңыз, оны болған оқиға туралы әңгімеге тартыңыз. Бала ата-анасына сеніп, жағдайды түсініп, оған көмектескісі келетінін түсінуі керек және жазаламауы керек.

2. Болған оқиғаны мұқият тыңдау, болған оқиғаның қаншалықты ауыр екенін және оның балаға қаншалықты әсер еткенін түсіну керек.

3. . Егер бала көрген нәрсеге ренжісе (мысалы, біреу оның әлеуметтік желідегі профилін бұзса) немесе ол жағымсыз жағдайға тап болса (мысалы, қауіп-қатерге жауап ретінде қалта ақшасын беруге мәжбүр болса және т. б.), оны тыныштандырып, онымен бірге жағдайды түсіну керек: бұл нәтижеге әкелді, баланың өзі қандай қате әрекеттер жасады және ата-ана тарапынан қандай қателік жіберілді.

4. Егер жағдай балаға қатысты шындықтағы немесе Интернеттегі зорлық-зомбылықпен байланысты болса, онда агрессор туралы ақпаратты анықтау, бала мен агрессордың қарым-қатынасының тарихын анықтау, кездесу туралы келісімнің бар-жоғын білу; мұндай кездесулердің болғанын және агрессордың жасөспірім туралы не білетінін білу керек (нақты аты, тегі, мекен-жайы, телефоны).

5. Оқиға туралы ең толық ақпаратты жинаңыз, қажет болған жағдайда, мысалы, құқық қорғау органдарына хабарласу үшін осы ақпаратты көшіріңіз және сақтаңыз.

6. Егер баламен болған жағдайдың ауырлығына сенімділік болмаса, ол жеткілікті ашық емес, байланысқа түсуге дайын емес немесе ата-аналар белгілі бір жағдайда қалай әрекет ету керектігін білмесе, мамандарға (сенім телефоны, сенім телефоны)жүгінген жөн.